

Raiesmik

Maastik päikese all on avari. Hääletu. Taamal metsas langevad maale tohutu suurte puude varjud, kuid siin läheduses pole midagi peale vanade raiemärkide, sademetest ja ajahambast nürinenud saejälgede ning paljaste kändude.

Siin lamab meesterahva surnukeha. Ühtlaselt kortsuline nagu kulunud nahkkott. Juuksed otsekui ahtalehisel villipeal. Valged ja õhukesed, lehvivad need kerges tuulevinus, mis mööda raiesmikku metsa suunas liigub. Mehe ümber kasvavad sõnajalad ja lähedasel oksal maandub kodukakk. Sipelgatel on kiire. Legendiku kõrvalt metsast sirutavad puud oma juuri laiba ja kändude poole, suutmata nende heaks midagi teha.

Mehe peast eemale, mööda okkaid ja mulda hiilib paksu tumepunase vere hüübinud jälg. Nagu poolel teel seiskunud vesivagu. Jahitornist meest enam ei leia. Haav on suur ja läbib koljuluu, kuid tema ei halise, ei hinga, lihtsalt lamab siin metsa veerel, nagu elaks edasi, nagu puukroonide poole pööratud. Ta silmad on kinni, ta ei näe midagi. Teda pole enam olemas, ta ei näe enam kunagi, kuid varesed näevad teda kindlasti. Ja mina.

Kåra

Köögilaua taga

„Kahe nädala pärast reedel?“

Neid sõnu lausudes paistab mu ämm olevat pinges.

„Sobib,“ vastan mina.

Selge see, et Bricken on ärritunud – ta mees suri ja praegu on meie ees söögilaua dokumendid, sest me püüame korraldada matust. Kõigil blankettidel on mu äia Roari nimi, ta kaltsuvaibaga kaetud hernesroheline leentool on tühi. Ämm näpib väikest armi oma juuksepiiril. Hall kampsun, valged juuksed, valged, päris lopsakad kulmud ja paberjas nahk. Tedretähnid ja maksaplekid. Ei temal ega mul pole jalas alt laienevaid pükse, oleme nende jaoks liiga vanad. Viiskümmend kolm ja kaugelt üle seitsmekümne, aga mõlemad ühtmoodi kurnatud. Mõelda, et oleme siin selles majas tüüdanud teineteist kolmkümmend aastat. Ja tema, mu äi, ei sündinud küll siin, kuid just siin õppis ta kõndima. Ta elas selles majas tegelikult kogu eluaja.

„Kirst ja muldasängitamine.“

Seda öeldes vaatab ämm teksti paberitel.

„Urn,“ vastan mina.

„Kirst.“

„Miks sa siis üldse küsid?“

„Ma ei küsinudki.“

Kumbki ei lausu enam sõnagi.

Ma keetsin mune, ja alles siis tuli mulle meelde, et see oli äi, kes tahtis alati mune süüa, mitte meie ämmaga. Toas, kulunud tugitooli sügavuses on veel Roari, aga see on ka kõik. Ta puhtakspestud kruus seisab sinaka kapiukse taga valamu kohal, ristsõnakogumik on avatud ja küllap tiirleb maakera edasi, kindla peale tiirleb, isegi märkamata, et midagi üldse juhtus. Brickenil on jämedad prilliraamid, need jõllitavad ja uurivad. Ta prillid on nagu sangadega suurendusklaasid: need muudavad silmad pruunideks keradeks ja ta näeb kindlasti kõike, mis ma teen. Meie Brickeniga oleme ühel nõul hapniku suhtes siin köögis, ma vaatan akna poole, püüdes mitte näha tolmust jäigaks muutunud pitskardinaid. Kuiv ja pruunikas, hilissuviselt väsinud muruvaip akna taga. Nüüd oleme siin ainult meie kahekesi, lähima naabri juurde on peaaegu kilomeeter. Küla ise asub kahekümne viie minutise reipa kõnni kaugusel, aga sealgi pole enam kuigi palju alles. Ainult üks väike poeke, kaks uut lamavat politseinikku ja mõned täiskritseldatud eterniitfassaadid. Ja siis muidugi saekaater. Tara kisub kiiva, paar lauda on puudu ja otse varbade taga on hakanud võimust võtma puud, minnes tasapisi üle päris metsaks. Ilmast pole midagi rääkida, kumab õhtune päikesevine, kuid murule ei lange ühtki valguskiirt. Meie Brickeniga muudkui vaikime. Raadio on sisse lülitatud. Pantvangidraama Stockholmi pangakontoris sai vist läbi. Kuus päeva pantvangis, mille muuga siin ikka võrrelda saab? Ja Ferdinand Marcosest sai just eluaegne president: omal soovil, olen selles kindel. Aga kes annaks mulle eluaegse tiitli? Ma ei taha siin olla, aga kuhu mul minna on?

Bricken muudab asendit, silub käega üle selja. Ta keha on kui pragunev savi ja ma ei söanda talle otsa vaadata.

„Kohvi juurde?“

Juba ta kallabki lisa, minu vastust ootamata. *Laual ruuduline vahariie, plasttermoses kohv ja sinilillelise mustriiga mokatassis suhkrutükk. Tublidus ja heaoluühiskond. Isver, kui ämm vaid teaks, mis kõik juhtus, kui ta mujale vaatas.*

Korts ta kulmude vahel ei märgi mitte ainult keskendumist, ta peab kasutama mõlemat kätt, et kohvi maha ei loksuks.

„Aitäh.“

„Sa tahad ju muidu ikka kohvi juurde.“

Ma ei vasta. Ta paneb oma tassi ühe suhkrutüki ja valab termose selle peale tühjaks. Tassid on liiga väikesed, ma olen alati seda arvanud. Nende kõrvast ei saa isegi kinni hoida, selge see, et Roar jõi kohvi parema meelega metsaettevõtte kruusist. Brickeni kohv on liiga lahja nagu ikka. Ta vaatab mulle otsa, justkui küsides, mis ma arvan, kas kohv maitseb. Ma ei taha rohkem luisata.

Vaikus lasub meie kohal nagu kaas. Mu rinnus kriibib, kui mõtlen, et Bricken võib-olla teab, kuigi me olime alati nii ettevaatlikud. Ta põskedel ja laubal on peenikeste lõhkenud veresoonte võrgustik – vist umbes üks soon aastas. Üks – erepunaste harudega – näeb välja nagu ämblik. Puukroonid õõtsuvad, kõik peale meie rajaka remmelga, millel on alles vaid ainus kiikuv raag. Tuleb üks neid sügiseid, mil oksad murduvad ja kukuvad samblale ning aiameöbel läheb tuule käes ümber. Ilm, mida ma ei tahaks kunagi tekitada majas sees.

„Mis sa arvad, kas siis, kui meie Kurrbits kadus, läks ta sinna, kus Roar praegu on?“ küsib Bricken, vahtides pilku pööramata aeda akna taga.

Ma ei vasta. Mul on muulegi mõelda kui surnud kassile.

Telekas algab kohe „Stseenid ühest abielust“, aga mina ei viitsi küll vaadata, kuidas nad teineteisel silmi peast kraabivad, meil endalgi on muresid. Kas ma olen edasi vait selle kohta, et kribin end öösiti, kas vaikin tablettidest ja puukuurist ja ventiilist, või siis hakkab käratsema nagu hanekari taeva laotuses? Kui hääled ikka kannab.

On Põhja-Rootsi suvi, looduse oma küünlavalgus. Öösel on päike ja kuu kõrvuti ning varsti hakkavad üksildased muremõtetega inimesed helistama raadio õhtusaatesse. Ma tean, mis tunne neil on. Mul on siledaks harjatud juuksed ja huulepalsam ja soki sees mentaalne rõhknael. Olin seitsmeaastane, kui esimest korda hirmust püksi pissisin, olin neliteist ja see muudkui jätkus, kuni sain kolmkümmend kaheksa, nelikümmend seitse, viiskümmend kolm. Mu süda on nagu vares kõrgel puuoksal. Vahel ta kraaksatab kusagil kaugel, sageli tuleb lähemale. Küllap ma sündisingi sellisena, kuid mõnikord küsin endalt, miks valis vares just minu. Kuigi see sobib: kui hirmud tulevad, siis sosinal, hilissuviselt leebena. Nii on see aastatega kujunenud. Kui olin noorem, oli asi veel hullem, kuigi mul tegelikult ei olnud vaja midagi karta. Siis.

Ma tahan, et Roari lesk paluks minul oma mehe matus korraldada. Just mina peaksin kõigile helistama ja teatama. Olema see, kes otsustab, mida Roarile selga panna. Kellel palutakse rääkida Roari elus ette tulnud sündmustest ja kes otsustab selle, kas tellitud solist laulab Tove Janssoni „Sügislaulukest“. Aga Brickenilt pole ometi võimalik seda paluda. Nii ei lausu ma matuse kohta sõnagi. Kui ma Brickenile räägiksin, mida ma tema ära olles tegin, peaksin vist oma kodinad võtma ja siit kaduma. Või pandaks mind hoopis

kusagile luku taha istuma. Selle asemel võtan ühe moosiküpsise ja hammustan sealt tükikese. Istume veel natuke aega. Üksinda, kuigi kahekesi. Mälume ja vaatame, mis saab. Me jagame edaspidigi seda maja, nagu alati, alates ajast, kui ma abiellusin Brickeni ja Roari pojaga ning miski ei kujunenud selliseks, nagu olin lootnud. Üks kärbes sumiseb vastu köögiakent. Tahab välja, nagu minagi.

Esimesena katkestab vaikuse Bricken.

„Kas sa teadsid, et Roari ema ja isa tulid metsast välja just nende mändide juures?“ küsib Bricken ja noogutab akna poole. „Unni ja tema Armod valisid oma kodu jaoks selle sopikese siin metsas, kuhu paistis kõige rohkem päikest. Nad tulid kogu tee Norrast siia jalgsi, kaasas ainult väike poisilaps, kompsuke lakitud puulaekaga ja söögikott.“

Bricken kohendab jalaga vaipa ja vaatab enda ümber, nagu püüaks selles ajapitseriga köögis leida midagi tujutõstvat. Siin on kõik ajast ja arust, ka meie temaga, kuid Brickenil on endiselt kõige peenemad köögikapid. Ja tema sai ju juubeliks kööki laminaatlauda. Ma ise sain uue kella. Bricken otsib silmadega veel midagi uhket, leiab mõlkis alumiiniumkastruli ja vuukidesse sööbinud rasvaplekid ning peatub kollaseks tõmbuvatel kunstmaterjalist pitskardinaatel. Siis märkab ta läiget aknaplekil – seal on mõne aasta tagusest ülevärvimisest järel märke läikivast valgest värvist. Bricken tõmbab sõrmedega üle selle.

„Rahu talu oli väiksem, kui nad siia sisse kolisid, ja lagunenu. Tare oli enne seda seisnud pikalt mahajäetuna. Küllap see tundus neile lihtsalt üks tilluke kulunud hall laik puutüvede taustal. *Siin on hea turvaline olemine*, arvasid nad kindlasti. *Sellest saabki meie kodu*. Ja vast oli ka metsaomaniku jaoks tore, et leidis inimesed, kes tahtsid maja eest hoolt kanda, kuigi ta võttis selle eest kõva raha.“

Unnist ja Armodist olen ma kuulnud palju räägitavat. Mõnikord soovisin, et oleksin ise Unni: armastatud, tugev ja valmis minema. Jättes kõik sinnapaika. Ja juba tärkavadki mu peas mõtted, kuidas kõik oleks võinud olla.

Unni

Rännutee

Ma küll ei tea, kuidas kõik oleks võinud olla, aga tean, kuidas kõik oli. Ja ma arvan, et kui oleksin teadnud, kuidas kõik lõppeb, siis oleks mu päevadel olnud hoopis teine väärtus. Ja see ootus. Isegi kui oleksin osanud näha tulevikku, poleks ma teinud midagi selle takistamiseks. Kurbus ei tee vahet õigel ja valel. Õnnel pole moraalligemist tarvis.

Talumees, kes mind kaasa tõmbas, haies alkoholi järele. Kuulsin, kuidas inimesed sosistasid, kui sel külmal päeval tema selja taha hobusevankrisse ronisin. Ta laskis mu käsi-varre lahti ja müksas mind õlale, et kiiremini puurivärvast sisse poeksin. Nii mõnigi vana tuttav vaatas kõrvale. Keegi sülitas maha. Järgmine peatuskoht – lage lukus uksega puur. Talumees nõotas hobust ja asusime teele. Kui vanker veerema hakkas, lõi värv vastu puuri. Hobune lisas kiirust, raudvärv puuri vastas prõmmis järjest kõvemini, ja siis ma sain aru, et talumees oli unustanud puurivärava mu järel lukustamata. Sekundid lendasid. Oo, kuidas ma jooksin sinu poole, Roar! Sundisin kopse tööle, trotsisin valu jalalabas, kuni nägin läikivat veepinda, nägin Armodit kellegi paati tõrvamas ja silmasin lõpuks su heledaid titejuukseid seal eresinise ahtripegli taga, kus sa istusid.

Armod jättis paaditõrvamise katki. Tema oli esimene, kes oli valmis minu kodukandist lahkuma. Pikil, otsustavail sammel, kuigi ta oleks võinud sinna jääda. Mina olin see, kes heitis veel pilgu üle öla killukese Norra poole, mis oli olnud mu kodu. Jätsime maha nälja, mere ja süüdistused. Vihkavad või kõverad pilgud. Kevadpungadest tulvil mäenõlvad vaatasid alla inimestele linnas, kus olime elanud, ja nägid, kuidas nad kaevasid lühikesi haudu oma surnud laste jaoks. Nutul on mere maitse. Meri maitseb pisarate järele. Ma olin tahtnud sinna jääda, soovimata sundida oma poega retkele, millest polnud teada, kuidas see lõppeda võib. Kuid valikut polnud. Seepärast kõndisime päevi, silmis peegeldumas taevas, piki veepiiri ja mööda pimedaid metsaradu. Parem jalalaba valutab, aga ma sain hakkama. Hirm ja mure olid hullemad. Alla aasta vanune lapsekeha kätel ja veel tiluke õunaseeme kasvamas mu kehas. Nii lähedal kui üldse võimalik. Sina, Roar, olid see pambuke, kes magas mu kõhu peal, jalakesed külma pärast üles tõstetud. Su õeke oli alles nimetu seemneke mu naba all. Tema isa oli mees, keda ma vaevalt tundsin, kuid tal olid südamlikud silmad ja ma usaldasin teda.

Mul oli kaasas punaseks lakitud kirsipuust ravimikarp, mille sain ämmaemandalt, ning ei midagi muud peale seljas olevate riiete: hiirekarva seelik, sall ja valge kulunud pluus. Auk krae juures korralikult ära parandatud. Kõik muu pidin maha jätma. Teist võimalust polnud. Mees, kes tuli Kristianiast, kus ma polnud kunagi käinud, kandis pleekinud musta värvi pükse ja värvitut jakki. Tuhmid, igavad rõivad. Kuid ta nägu oli elav, ja ta tuli minuga kaasa, sa meeldisid talle, Roar. Me olime tundnud teineteist kuus kuud ja juba päris kaua magasime ka samas voodis. Mulle meeldis ta nimi, Armod, ja see, et ta karvased käsivarred

olid väljas töötamisest ning rändamisest parkunud otsekui muinasjutumets. Mulle meeldis, et ta pakkus ennast appi sind valvama, kui ma pidin oma lakitud rohukastiga minema eemal mäejalamil elava tütarlapse juurde. Suutsin vaevalt uskuda, et ta minuga kaasa tuleb, kui ma retkele asusin.

„Ma tulen ka.“

Nii ta lausus, ja me hakkasime astuma. Kui inimene armastab. Nii ma tookord arvasin. Et nii lihtne see ongi.

Komps matsus vastu Armodi selga, kõndinud oli ta palju ja sellega harjunud. Alguses vahtisin kogu aeg taha, meeles kirikuõpetaja sõnad. *Mõrvar*. Kui kaua läheb, et nad meile järele jõuavad? Aga iga kõnnitud miiliga hingasime aina kergemalt. Kui hommikuti ärkasime, et edasi rännata, olid söed peaaegu kustunud, kuid siiski hõõgusid veel ja pakkusid piisavalt soojust, et alustada uut päeva. Mõnikord kusi Armod enne lahkumist sütele, et hoida ära metsatulekahju. Päevad kulusid aeglaselt, kuid söök sai otsa liiga kiiresti. Armodi moonakott muutus üha kergemaks ja varsti oli selles alles ainult lõkkematerjal, siis pidime süüa juba ostma. Eemal paistsid kõrged lumega kaetud mäed, kuigi oli suvi.

Küllap ta mingit moodi vist armastas juba siis – ma ei tea, miks ta muidu minuga kõik need päevad kaasas käis, läbi külade, mööda maanteid, pladisevas paduvihmas ja silmipimestavas päikeses. Ja mulle andis sisemist soojust juba see, kui teda vaatasin, või kuulsin teda naernas. Kõrgus ja tundruõhk jahutasid. Niiskus haaras meid endasse ega lubanud pöörduda tagasi mere poole. Jalanõud lasksid vett sisse. Tihti vaatasin Armodit ning mõtlesin, et kohekohe pöörab ta ümber ja ütleb, et edasi pean ma astuma oma pojaga üksi, aga nii ei läinud. Ta turi liikus kaljukindlalt mu ees ja kui ta pöördus, siis lihtsalt selleks, et naerata, mitte et ta oleks kõhelnud, kas teekonda jätkata.

Me läksime kaarega ümber Rørose ja loodus oli nagu elav ehe: kasemets, tundru, lagendikud ja valged puutüved. Mulle meenub üks pärastlõuna kõrgel taevalaotuse lähedal, kui sadas lõrtsi. Lõikav tuul lõi vastu, kui ikka ülespoole astusime. Kiirustasime, et hoida kehas soojust, ja ma kõn-disin peaaegu Armodi selja vastas, kui ta järsku seisma jäi. Ta sirutas oma käelaba minu poole ja näitas, et sinna oli sadanud midagi märga. Mitte vihmatilk – hoopis lumehel-ves. Kohe langes veel üks helves ta randmele, särgivarruka kõrval, sinna, kus inimese nahk on kõige õhem ja tundli-kum. Ma panin näo päris helveste lähedale.

„Näed sa, Unni, missuguse pitsi nad on siia kudunud?“ ütles Armod. „See tilluke helves ei sarnane ju sugugi selle suuremaga siin, ega üldse ühegi oma õe või vennaga. Aga üks asi on neil kõigil siin üleval ühine – ja usu mind, kes ma ükskord ei pööranud ilmale piisavalt tähelepanu ja pidin seetõttu oma sõrmedest ilma jääma. Iga lumehelves hoiatab ohu eest, näitab, et me peame kiirustama üle tundru alla tasandikule, kus on suvi.“

Lumekristallid läigatasid veel korraks. Siis sulasid ära ja kadusid. Armod paitas käeseljaga mu põske.

„Sa oled nii armas, Unni,“ lausus ta. „Ja vapper.“

Naeratasime teineteisele ja jätkasime veelgi kiiremas tempos teed. Mees, kes oli mind leidnud, kui ta käsivarrel oli jube haav, mida ma turbasambлага ravisin. Mees, kes meie järgmisel kohtumisel tõstis mu pojakese kõrgele õhku, pannes lapse kõkutama. Mees, kes püüdis kusagilt kinni kana, keeras selle kaela kahekorra ning palus mind siis linna taha järveäärsele tühermaale õhtusöögile. Mees, kelle tee-kond ei jätkunud kaugele põhja, nagu ta oli kavatsenud, vaid kes otsis tööd Trondheimi sadamas, kuigi seal juba sosistati minust. Mees, kes lõi särama naeratuses, mis tõi

nähtavale sügavad kurrud ta silmade ümber, ja kes jäigi minuga. Kõigele vaatamata.

Sellepärast see kõik oligi nii. Sellepärast järgnesin mina temale ja tema minule. Mitte mõistuse, vaid tunde pärast. Koos olles varjutas ilus pool varitseva ohu. Kuhu üks meist läks, pidi teine järgnema. Kuhu üks tahtis, tahtis ka teine. Nii see oli, ja minu puhul ka teadmine, et tagasipöördumist pole.

Peagi piitsutasid lumeterad mu nahka ja lõikasid silmi. Ma mässisin sinu, Roar, Armodi salli sisse ja hoidsin kahe käega kõvasti kaisus. Kui tuul tõusis, tõmbasin pea õlgade vahele ja puurisin lõua salliserva vahelt sisse. Samm sammu haaval astusin läbi tuisu, hoides silmad kindlalt ees astuva Armodi jälgedel. Minu jäljed mahtusid täpselt tema omade sisse. Kui Armod pöördus ja naeratas, oli ta nägu külmast kange ja lumine, lõug koguni pakasest sinine. Ma olen hiljem mõelnud, kui külm tal tookord pidi olema, temal, kes ta murdis tuult ja oli andnud oma salli sulle, kuid ei kaevelnud sugugi.

„Niisugune tunne on vist siis, kui hakkad õhku tõusma, mu kulla Unni!“ naeris ta, kui märkas, et ma muretsen. „Lendamiseks ongi vaja tuult!“

Õhtu peale muutus tuul veel tugevamaks. See lausa tõukas mind, lükkas peaaegu pikali ja pures kõrvu, kuigi mul oli sall üle pea. Armod leidis suure kivi, mis pakkus tuulevarju, ja ehitas lumest valli, mis pidi vastu pidama hommikuni, kuni ilm paremaks läheb. Seejärel tegin ma üles lõkke – Armodi sõrmed olid külmast nii kanged, et ta ei saanud neid liigutada. Me kerisime ennast tihedalt teineteise vastu kerra nagu vene matrjoškad kunstnikekülas Moskva lähistel. Armod oli neid näinud, ta sosistas mulle kõrva, kui värvirõõmsad need olid, ja ma limpsisin mehe

kõhu soojuses tundrulund ning püüdsin ta sõrmi oma kaenlaaukudes üles sulatada. Pakane mu sisemuses sosistas, et sellest jääb väheks. Aga meil polnud valikut.

Kui ületasime Rootsi piiri, siristas päikegi. Ma arvan, et sisenesime riiki kusagil Härjedalenis, kus täpselt, ei tea, aga nii see vist oli. Meie esimesed sammud võõral maal muutsid mu hingamise ja kõnni kergemaks. Hirm hiilis ikka edasi mu peas ja jalad valutasi, kuid ma ajasin selja sirgu ja ka parema jalalaba valu oli nüüd kergem taluda. Me nägime metsi, külasid ja maastikku. Astusime mööda tundrut alla orgu, läksime üle jõgede ja ojade, läbi järgmiste metsade ja uute veekogude. Mul oli ikka veel külm, niisiis jätkasime kagu suunas, et leida pärast kõike läbielatud sooja. Kuhu me siis õieti minna plaanisime? Mitte mõnda suurde kohta, vaid kusagile väikesesse ja turvalisse paika. Stockholmis sai kakskümmend inimest surma, kui nad tunglesid, et näha korraks Christina Nilssonit. Need kakskümmend tallati surnuks lauljatar hotelli ees, nii rääkis mulle ämmaemand Brita, kui tema pool elasin – enne kui ta suri ja kui sündis Roar. Lõunasse Stockholmi me jõuda ei tahtnud.

Paari päeva pärast mäeahelik juba sinetas ja maastik lõi meile vastu kõigi taevaste varjunditega. Hälsingland. Loodus säras kõikvõimalikes toonides, otsekui röömsavärvilistest puuklotsidest meisterdatud kunstiteos. Voogav nisu. Naervad linaõied. Päike pilve varjus. Kühmlikud, krobedatest tüvedest välja sirutuvad oksad. Legendikud, sinised mäed ja metsad. Värvipimedale Armodile oli see maailma kõige kaunim maastik. Kõik muu oli selle kõrval vaid hallikaspruun mass. Punase ja roheline asemel aina seesama ühetaoline pruun toon. Aga siin, siin olid lina sinised õied, sinised mäed, sinine taevas. Siin oli niisugune ilu, mis jõudis isegi Armodi silmadesse.

Ta vaatas mulle otsa ja naeratas.

Ma teadsin, mida ta mõtleb ja mida loodab. Kas kogu sellest sinast saab meie *kodu*?

„Jah,“ vastasin ma talle. „Siin see ongi.“

Me hakkasime ümbrust uurima, tahtes leida asu. Siin olnuks palju tööd: meid ümbritsesid laudad, tohutu suured aidad ja puithäärberid, mis olid koduks rootsi suuratalunikele. Lahmakate voogavate põldude vahel külitasiid tohutud punased talud oma värvitud uste ja kaunistatud akendega. Hinnaliste välisuste juures päikese käes istusid lapsed ja kassid. Armod saanuks siin kindlasti koha sulasena.

Mina mitte, isegi kui olin vaimselt valmis riskima sellega, et mind võidakse iga kell lahti lasta. Nii lähedal inimestele ja nende küsimustele polnud mul lihtsalt võimalik olla, minul, kes ma ei julgenud dokumente näidata ja oleksin sattunud arupärimise alla. Roar, sa kakkusid mu juukseid, mis polnud enam rukkikarva, vaid tolmust ja tuhande märdunud. Sa naersid ja lalisesid heliseva häälega, kui ma protestisin, ja su novembrihallid silmad olid täis vallatust. Sa näitasiid näpuga kitsede kepjatele jalgadele ja lehmade mäletsevatele lõugadele teisel pool taluaeda. Sina ja Armod oleksite siin kindlasti õnnelikud. Aga mina. Kui külarahvas oleks teada saanud, oleksid nad mu minema ajanud, ja siis ka järgmisest külast ja nii ikka edasi. Külal on ju palju silmi ja küsimusi. Nii jätkasimegi teed, kurk kuiv ja lihased lausa sõlmes.

Möödusime taludest ja asustus hõrenes, vaatasin möödu-des karjusehüttidesse ja viltuvajunud onnidesse, kuid neis kõigis elati. Sina, Roar, uudistasid muudkui puulatvu neis suurtes sääsemetsades keset toda sinist mäestikku, kui läksime mööda loogelisi, aja jooksul sissetallatud radu. Männid

olid tumedad, kuused jälgisid meid oma mitmesaja-aastaste silmadega. Sa vaatasid mulle otsa ja naeratasid, kui nägid okste vahel ämblikuvõrke. Metsa kõige kaunimaid pitse. Sa tahtsid sülest maha, et neid lähemalt vaadata, aga mina ei julgenud seisma jääda, kartsin, et ei jõua end pärast enam püsti ajada. Näe! Läbi kihulaseparve vilksatas midagi ilmetut ja halli, läikiv silm mustusest matt. See oli maha-jäetud onnike, ühe aknaga, mis jäetud minule pesta, lootsin ma. Kas võiksime siia jääda? Lähenedes onnile, kasvas mu südames lootus. Aga ei, rada maja juurde oli sisse tallatud. Ämber ukse kõrval polnud jõudnud roostetamagi hakata. Küllap siin keegi ikka käib ja kindlasti tuleb varsti jälle.

Kõndisime edasi. Järgmisel päeval jõudsin juba veel ühe akna juurde astuda, aga nägin siis, et keegi on sealgi põrandat pühkinud ja pannud lauale õunu. Meie jaoks polnud kuskil kohta. Me viimastel krossidel polnud enam millegi vastu kõlisedagi, jõud hakkas otsa saama. Vaatasin enda ees astuvat Armodit, laiaõlgne ja otsustav, nagu ta oli, kuigi ka tema ei teadnud, mis meist saab. Ta kandis nüüd nii sind, Roar, kui meie pakke, aga mina jäin ikka maha. Ta lokid olid nii tolmused, et paistsid hallid, kuigi pidanuksid olema pruunikad, aga kui ta pöördus ja mind järele ootas, siis polnud ta pilk sugugi tuhm. Soe ja pruun nagu puukoor pärast vihma. Naeratades kissitas ta, nagu kissitatakse päikese poole vaadates. Ta hoidis su kahvatut titakehakest oma päevitunud ihu vastas ja te nägite nii armsad välja. Siis jõudsin ma teile järele, kuigi minus hakkas kripeldama mõte, et see kõik on asjata. Jalad olid nüüd küll jäigad, aga mõte muutus järjest selgemaks. Mööda Orsjöni järve kallast astusin ma veel aeglasemalt ja Österböles istusin pikalt, selg vastu puutüve. Seal sain kõik ausalt välja öeldud.